

Toespraak Dodenherdenking 2026

Geachte aanwezigen,
Beste inwoners van Nieuwegein,

Vanavond staan we hier samen.
In gedachten.

Gedachten over een wereld die volop in beweging is,
waarin nieuws over oorlog en conflict ons dagelijks bereikt,
nemen wij bewust de tijd om te herdenken.
Om ons te realiseren dat vrijheid van onschatbare waarde is.

Vanavond herdenken we de mensen – burgers en militairen -
die hun leven verloren zowel
tijdens de Tweede Wereldoorlog en de koloniale oorlog in Indonesië,
als in oorlogssituaties en bij vredesoperaties daarna.

Mensen met namen en gezichten.
Met gezinnen, dromen en toekomst
die abrupt werden afgebroken.

Het landelijke thema van dit jaar is
'De geschiedenis leren begrijpen'.

Dat vraagt meer dan kennis van het verleden.
Meer dan feiten, jaartallen en verhalen die we kennen.

Begrijpen betekent dat we proberen ons te verplaatsen.
Dat we ons afvragen hoe het was om toen te leven.
Welke keuzes mensen zagen.
En welke keuzes er in werkelijkheid nauwelijks waren.
Ook hier, in wat nu Nieuwegein is – toen Jutphaas en Vreeswijk –
leefden mensen midden in die werkelijkheid van de oorlog.
Niet alleen tijdens grote gebeurtenissen,
maar juist in het dagelijkse leven.

Ik wil u daarom meenemen
naar een plek die velen van ons kennen:
Fort Jutphaas.

Vandaag is het een plek van rust en groen.
Een plek waar mensen wandelen, sporten en elkaar ontmoeten.
Maar tijdens de oorlog was dat anders.

Het fort werd gebruikt door de Duitse bezetter.
Voor omwonenden was het een voortdurend zichtbare aanwezigheid
van macht en dreiging.

Stelt u zich een inwoner voor.
We noemen hem Henk.

Toespraak Dodenherdenking 2026

Henk woont met zijn vrouw en twee jonge kinderen
in de buurt van het fort.
Elke ochtend fietst hij langs dezelfde route.
Langs dezelfde hoge muren.

Hij ziet de wachters.
Hooft laarzen op grind.

Zijn kinderen vragen:
"Papa, wat is dat voor plek?"
En Henk zoekt naar woorden.
Omdat hij het zelf niet precies weet.
Of omdat hij het niet durft uit te spreken.

Henk hoort geruchten.
Over razzia's.
Over mannen die worden afgevoerd voor dwangarbeid.
Over dingen waar je beter niet te hard over praat.

Elke dag stelt Henk zichzelf dezelfde vraag:
spreek ik me uit of blijf ik stil?
Wat betekent handelen voor de veiligheid
van mij en mijn gezin?

Henk is geen verzetsheld of een collaborateur.
Hij hoort bij die grote groep mensen daartussenin.
De stilzwijgende meerderheid.

Mensen die probeerden te overleven.
En hun gezin te beschermen.
En ja, soms betekende dat zwijgen en weggijken.
Doorgaan.
Niet omdat ze het eens waren met wat gebeurde,
maar omdat de omstandigheden overweldigend waren.

Achteraf is het makkelijk oordelen.
Maar de geschiedenis leren begrijpen
betekent erkennen hoe complex die werkelijkheid was.
Hoe dun de scheidslijn kan zijn
tussen moed en angst,
tussen spreken en zwijgen.

En juist daarom houdt deze geschiedenis ons een spiegel voor.
Niet alleen gericht op toen,
maar ook op nu.

Want terwijl wij hier staan,
wordt ook vandaag geschiedenis geschreven.

Toespraak Dodenherdenking 2026

Met de oorlogen die we om ons heen zien.
Met mensen die op de vlucht zijn.
Met beelden en verhalen die ons dagelijks bereiken.

Veel inwoners maken zich zorgen over wat zij zien.
Over wat er gebeurt in de wereld.
Over landen waar men niet in vrijheid kan leven.

Ik maak mij ook zorgen.
En houd mijn adem in voor wat er nog meer gaat komen.
Niet om alles te vergelijken met toen.
Maar omdat de geschiedenis laat zien
hoe snel zekerheden kunnen verdwijnen.

Henk wist niet alles.
Maar hij probeerde mens te blijven.
Door voor zijn gezin te zorgen.
Door anderen niet te veroordelen.
Door zijn kinderen mee te geven
dat mensen mogen verschillen,
maar nooit minderwaardig zijn.

Misschien is dát
het meest verbindende dat we in moeilijke tijden kunnen doen:
elkaar blijven zien als mens, vóór alles.

Niemand mag worden buitengesloten.
Niet toen.
Niet nu.
Niet hier.

En juist hier, in Nieuwegein,
zien we hoe waardevol dat is.

In onze stad wonen meer dan honderd nationaliteiten samen.
Mensen met verschillende achtergronden, overtuigingen en verhalen.
Samen vormen zij Nieuwegein.

Vrijheid is niet iets abstracts.
Vrijheid leeft in hoe we samenleven.
Hoe we ruimte maken voor verschillen.
Hoe we elkaar blijven ontmoeten.

Maar die vrijheid vraagt onderhoud.
Aandacht.
En inzet — van ons allemaal.

Dames en heren,

Toespraak Dodenherdenking 2026

Vanavond herdenken we in stilte.

Met respect.

Met dankbaarheid.

Maar herdenken vraagt ook om iets mee te nemen.

Het besef dat geschiedenis niet alleen over vroeger gaat,
maar over wat wij nu zeggen — en wat wij laten gebeuren.

De geschiedenis leert ons hoe groot de rol is
van het stille midden.

Van mensen die geen extreme keuzes maken,
maar wel bepalen welke richting we opgaan.

Laten we daarom niet wegstijgen
wanneer mensen worden buitengesloten.

Laten we ons uitspreken

tegen haat en onrecht,

en voor de bescherming van onze democratische rechtsstaat.

Zodat later gezegd kan worden

dat wij niet zwegen

toen het erop aankwam.

Dank u wel.